

نقش مهاجرین در نوع و میزان جرایم مواد مخدر ارتكابی

در شهر کرمان

محمد احسان ابراهیمی^۱، مجتبی نقدی نژاد^۲

چکیده

مهاجرت به عنوان یکی از عوامل اصلی تغییر و تحوّل جمعیت، به دلیل ماهیت خود می تواند علاوه بر تغییرات درازمدت، آثار سریع و کوتاه مدتی را در ساختار جمعیت و ویژگی های اجتماعی- اقتصادی مناطق تحت تأثیر خود به وجود بیاورد. طبق سرشماری عمومی نفوس و مسکن حدود ۲۰ درصد جمعیت شهر کرمان یعنی معادل ۱۰۱۰۴۴ نفر، مهاجر می باشند، که نشانه‌ی مهاجرپذیر بودن این شهر است. تحقیق حاضر کوششی است در زمینه‌ی مطالعه‌ی رابطه‌ی مهاجرت و بزه‌کاری در شهر کرمان با هدف بررسی وجود نوعی «هم-تغییری» میان مهاجرت و ارتکاب جرم. سعی شده است ارتباط خاستگاه فرهنگی و منشا مهاجرین با نوع جرم آن‌ها با استفاده از اجرای روش‌های تحلیل همبستگی روی جامعه‌ی نمونه‌ی انتخابی مورد توجه قرار گیرد. این پژوهش این نکته را تأیید می نماید که افراد غیربومی به سبب مشکلات متعدّد از قبیل عدم آشنایی با محیط، مشکل انتخاب مسکن، اشتغال، کسب و درآمد، برقراری ارتباط با دیگران و از همه مهم تر، حاشیه‌نشینی و وجود تفاوت‌های فرهنگی جامعه مبدأ و مقصد، در مقایسه با افراد بومی بیش تر در معرض ارتکاب جرم قرار دارند.

کلیدواژه: جرم، حاشیه‌نشینی، خاستگاه فرهنگی، کرمان، مواد مخدر، مهاجرت.

۱- دانشجوی دکتری حقوق جزایی و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق دانشگاه تهران، (نویسنده مسئول) - ebrahimi.ehsan@ut.ac.ir - ۰۳۴۱۲۱۸۳۰۶۰

۲- دانشجوی دکتری حقوق جزایی و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق دانشگاه علامه طباطبائی - m.naghdi90@gmail.com

مقدمه

حرکت و جابه‌جایی انسان‌ها در سطح زمین در تمامی برهه‌های تاریخ وجود داشته است، اما این حرکت در دنیای ما شتاب بسیار یافته است. تفوق انسان‌ها بر جغرافیا و فزونی وسایل حمل و نقل از جمله ابزاری هستند که موجبات تسهیل در این حرکت و تسریع آن را فراهم ساخته‌اند (زنجانی، ۱۳۸۰: ۳).

مهاجرت شبیه تیغ دولبه‌ای است که استفاده‌ی بهینه و مطلوب از آن به‌ویژه در زمینه توسعه، مهارت‌های خاصی می‌طلبد (لهسایی زاده، ۱۳۳۸: ۸). مشکلات و معضلات ناشی از مهاجرت ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و مدیریتی را دربرمی‌گیرد. گسترش مهاجرت به شهرهای بزرگ منجر به افزایش ناهنجاری‌های شکلی و اجتماعی در این شهرها می‌شود. ترافیک افزایش می‌یابد، حاشیه‌نشینی توسعه می‌یابد، بی‌کاری مهاجرین منجر به توسعه‌ی شغل‌های کاذب و افزایش تنش‌های اجتماعی و فعالیت‌های مخمل آسایش و امنیت اجتماعی می‌گردد. از طرف دیگر مهاجرت‌های بی‌حساب و حرکت دائمی مردم از منطقه‌ای به منطقه‌ی دیگر از عوامل مهم در پیدایش جرم است. زیرا مهاجران به سختی می‌توانند خود را با شرایط قانونی و حیات جدید و از همه مهم‌تر فرهنگ آن منطقه سازگار کنند و گاهی نیز مهاجرین از طریق جانداختن و تثبیت موقعیت خود، رفتاری خلاف انتظار از خود بروز می‌دهند (اوبرای، ۱۳۷۰: ۲۲).

از میان جرایم شهری، عَرَضه، خرید و فروش، حمل و نگهداری و سوء‌مصرف مواد مخدر از مهم‌ترین و پیچیده‌ترین معضلات اکثر شهرهای کشور محسوب می‌شود. قاچاق مواد مخدر و سوء‌مصرف آن جدا از تأثیراتی که بر روی مسائل بهداشتی و اجتماعی جوامع می‌گذارد باعث ایجاد شبکه‌های جرایم سازمان‌یافته می‌شود که ارتکاب بسیاری از جرایم دیگر را در سطح شهر سازمان‌دهی می‌کنند. کشور ایران به سبب هم‌جواری و داشتن مرز مشترک طولانی با دو کشور افغانستان و پاکستان به عنوان دو کشور مهم تولیدکننده‌ی مواد مخدر و در این میان استان کرمان به‌طور خاص به دلیل قرار گرفتن در مسیر ترانزیت مواد مخدر، پیوسته در معرض تهدید و آسیب می‌باشد.

از این رو در قالب یک مطالعه و تحلیل میدانی، جمع‌بندی نظری مسئله را در فضاها‌ی جرم‌خیز شهر کرمان، به عنوان مطالعه‌ی موردی، مورد بحث و تجزیه و تحلیل قرار می‌دهیم. در این مجال به بررسی نظری و میدانی این نکته پرداخته که ارتکاب جرایم مواد مخدر در بین مهاجرین شهر کرمان شایع بوده و یک رابطه معنادار و «هم-تغییری» میان مهاجرت و ارتکاب جرم دیده می‌شود. هم‌چنین رفتار مهاجرین در انتخاب نوع جرم ارتکابی و نوع ماده مخدر مصرفی رفتاری معنادار می‌باشد. و از طرف دیگر روند رو به افزایش مهاجرت منجر به گسترش حاشیه‌نشینی در شهرهای بزرگ شده است که از دیدگاه جرم‌شناسی محیطی، این نقاط به محیط‌های مساعد (کانون‌های جرم‌خیز) برای ارتکاب جرم تبدیل شده‌اند. برای ورود به این کاوش ابتدا به صورت موجز به بررسی مبانی نظری مطرح شده در ادبیات فنی این پژوهش اشاره می‌گردد (گفتار نخست) و پس

از معرفی جامعه‌ی آماری مورد مطالعه، با طرح یافته‌های حاصل از تحقیق (گفتار دوم) به بحث پیرامون نتایج و آزمون فرضیات پژوهش (گفتار سوم) پرداخته می‌شود.

گفتار نخست: چارچوب نظری و روش تحقیق

الف- مهاجرت؛ زمینه‌ساز ارتکاب جرم

مهاجرت شکلی از تحرک جغرافیایی یا مکانی است که بین دو واحد جغرافیایی انجام می‌گیرد (ماریانی^۱، ۲۰۱۰:۲). این تحرک باید به تغییر محل اقامت فرد از مبدأ یا محل اقامت قبل از مهاجرت وی، به مقصد یا محل اقامت جدید بیانجامد (امانی و دیگران، ۱۳۵۴:۷۱).

جامعه‌شناسان از مدت‌ها پیش در جستجوی این بودند که چرا مهاجرت باعث جرم‌زایی است و چرا مهاجرین بیش‌تر از افراد بومی مرتکب جرم می‌شوند. بر اساس پژوهش‌های انجام گرفته و پاره‌ای نظریات موجود این اعتقاد وجود دارد که مهاجرین پس از ورود با دو حالت روبرو می‌شوند، یکی این‌که در محیط حل شده و در واقع محیط پذیرای آن‌ها است. دوم این‌که جامعه‌ی جدید پذیرای مهاجرین نبوده و آن‌ها را از خود دور می‌کند و در این صورت مهاجرین به جدل با وضع جدید خود برمی‌آیند (علیزاده‌آهی، ۱۳۷۲:۶۱۸). بر اساس تجربیات، اکثر این مهاجران پس از ورود به شهرهای دیگر در نقاط حاشیه‌ای شهر مستقر شده و کم‌کم سعی کرده‌اند که به کاری مشغول شوند. که در صورت اشتغال به کار، غالباً به فعالیت‌هایی نظیر دست‌فروشی، سیگارفروشی و غیره می‌پردازند و یا دست به کارهای خلاف زده و به مقابله با محیط برمی‌خیزند. که در این رابطه می‌توان دلایل زیر را بیان کرد:

- هر خانواده‌ای روی اعضای خود به نوعی کنترل اجتماعی دارد. افرادی که مهاجرت می‌کنند، خانواده‌شان در مورد آن‌ها نمی‌تواند نظارت و کنترلی داشته باشد و کنترل اجتماعی بر این افراد کمتر می‌شود و در نتیجه بیش‌تر در معرض آلوده شدن قرار می‌گیرند. مهاجران عموماً از افراد جوان و نیرومند هستند و از خصوصیات اصلی در جوانان میل به پیشرفت و ترقی است. هم‌چنین میل به اعمال خطرناک و جسورانه در این‌گونه افراد بیش‌تر از سایرین است و این خود یکی از علل‌های افزایش جرم در مهاجران است (بلو^۲، ۱۹۸۲:۱۱۷). پارک^۳ معتقد بود اساس سازمان اجتماعی، سنت‌ها و رسوم هستند و خانواده، همسایگی و جامعه در طول دوران پایداری، مردم را کنترل می‌کنند. شهرنشینی و مهاجرت، این‌گونه تأثیرات پایدارکننده را مختل کرده و بدین وسیله اقتدار نظام‌های اجتماعی سنتی را سست می‌کنند (پارک، ۲۰۰۷:۱۱۷۱).

- فرد مهاجر تلاش می‌کند که کالاهای مادی و پول مورد نیاز خود را برای حصول به بهترین پایگاه اجتماعی فراهم سازد و چون درآمد مشروع برای تأمین زندگی مرفه کافی

1-Mariani

2-Blau

3-Park

نیست به ناچار به کج روی گرایش می‌یابد.

- مهاجرین عمدتاً در غربت دچار وضع بد اقتصادی می‌شوند و با مشکلات و کمبودهای بسیاری روبه‌رو می‌گردند و این در حالی است که در این مکان‌ها هیچ پشتوانه‌ای ندارند و حتی با آن‌ها هم‌دردی هم نمی‌شود و از طرف دیگر، خانواده‌هایشان در محل یا منطقه‌ی دیگر در انتظار پول هستند و همین وضع تازه و ناهنجار عامل بزرگی در سوق دادن مهاجرین به تخلف است.

- شرط لازم و عامل بازدارنده‌ی ارتکاب جرم نزد شخص مهاجر، پذیرش فرهنگ جامعه‌ای است که به آن مهاجرت کرده است. حال آن‌که مهاجرین اگر چه در کشور یا شهر مهاجرپذیر زندگی می‌کنند ولی هنوز فرهنگ کشور یا شهر مبدأ را دارند و همین مسئله اولین جرقه برای ایجاد ناسازگاری‌های اجتماعی و طغیان بر علیه افراد جامعه مقصد است. مهاجرین چون در جامعه‌ی دیگر با هنجارها و ارزش‌های دیگری روبرو می‌شوند آرام آرام به نسبی بودن ارزش‌ها می‌رسند و این نسبی بودن ارزش‌ها، هنجارها را از قداست می‌اندازد و تخلف از آن‌ها را آسان‌تر می‌کند (شکویی، ۱۳۷۳: ۱۰۵).

- مهاجرین در شهرهای مهاجرپذیر به علت عدم تأمین مالی به هر وضعی تن می‌دهند و چه بسیار که ۷ یا ۸ نفر که از نظر روحی و اخلاقی نامتجانس هستند در یک یا دو اتاق با هم زندگی می‌کنند و این نزدیکی و نامتجانسی سرچشمه‌ی درگیری‌ها و اختلاف‌ها و جرم‌هاست؛ - حاشیه‌نشینی به عنوان مهم‌ترین معضل ناشی از مهاجرت بی‌رویه، تأثیر چشم‌گیری در افزایش انحرافات اجتماعی و ایجاد کانون‌های بزه‌کاری دارد.

حاشیه‌نشینی یا زاغه‌نشینی اصطلاحی است که به محله‌های مسکونی غیرمتعارف و متداول شهری اطلاق می‌شود. از نظر جامعه‌شناسان، حاشیه‌نشینی بازگوکننده‌ی وضعیت گروه‌ها و افرادی است که از حلقه‌ی فعال و اصلی یک جامعه رانده شده‌اند و به عنوان دیگری مورد توجه قرار می‌گیرند (زاهد زاهدانی، ۱۳۶۹: ۱۹). این افراد بیش‌تر به علت عوامل رانش زادگاه خود و کم‌تر به دلیل عوامل جاذب شهری، زادگاه خویش را ترک کرده و به شهرها روی می‌آورند. آن‌ها به دلیل عدم تطبیق با محیط شهری از یک سو و بر اثر عوامل پسران شهری از سوی دیگر از محیط شهری پس زده می‌شوند و به تدریج به کانون‌های به هم پیوسته و یا جدا از یکدیگر در قسمت‌هایی از شهر سکنی می‌گزینند به صورتی که محل سکونت و نوع مسکن آن‌ها با محل سکونت متعارف شهری مغایر بوده و مالکیت آن‌ها غالباً غصبی است و هم‌چنین این افراد از نظر وضعیت فرهنگی و اقتصادی نیز با جمعیت شهری تمایز دارند (نقدی، ۱۳۸۵: ۳۶).

مطالعه‌ی شهرک‌های حاشیه‌ای از این جهت دارای اهمیت است که تحقیقات صورت گرفته در خصوص تأثیر مسکن، محله و شهر و حاشیه‌نشینی بر ناهنجاری‌های اجتماعی، نشان می‌دهد که بزه‌کاری از محیط جغرافیایی تأثیر می‌پذیرد (کلارک^۱، ۱۹۹۷: ۴۲). به

عبارت دیگر برخی محدوده‌ها و ساخت و سازهای شهری به دلیل ساختار کالبدی خاص و هم‌چنین ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی مانند شهرک‌های حاشیه‌ای از نرخ بزه‌کاری بیش‌تری برخوردارند و در نقطه‌ی مقابل برخی از فضاهاى شهری بازدارنده‌ی ارتكاب جرم محسوب می‌شوند (برنتینگهام^۱، ۱۹۹۱: ۲۱). از آن‌جایی که مجرمین برای ارتكاب جرم عموماً به دنبال کم‌خطرترین و مناسب‌ترین فرصت‌ها هستند، بنابراین در سطح شهر کانون‌ها یا محدوده‌هایی ایجاد می‌شوند که جهت اهداف مجرمانه بیش‌ترین فرصت‌ها را دارا می‌باشند به طوری که تعداد جرایم در آن‌ها نسبت به سایر محدوده‌ها نرخ بیش‌تری را نشان می‌دهد (نیومن^۲، ۱۹۷۳: ۴۸)؛ این محدوده‌ها در اصطلاح علمی آن «کانون جرم‌خیز» نامیده می‌شوند.

ب- فرضیه و روش تحقیق

فرضیه اصلی تحقیق عبارت است از این‌که افراد غیربومی و مهاجرین به شهر کرمان با توجه به ویژگی‌های جغرافیای و اقتصادی- اجتماعی خود بیش‌تر از دیگران مرتکب جرم شده‌اند و خاستگاه فرهنگی مبدأ مهاجرت آنان در نوع جرایم ارتكابی مؤثر است. جامعه‌ی آماری عبارت است از همه‌ی اعضای واقعی یا فرضی که علاقه‌مند هستیم یافته‌های پژوهش را به آن‌ها تعمیم دهیم (منصورفرد، ۱۳۸۵: ۲۴). با این تفسیر جامعه‌ی آماری این پژوهش، تمام افرادی هستند که در زمان مورد بررسی در این پژوهش مرتکب یکی از جرایم مرتبط با مواد مخدر شده و طبق رسیدگی‌های قضایی جرم آن‌ها محرز تشخیص داده شده است و از طرفی محل ارتكاب جرم این افراد در محدوده‌ی جغرافیایی شهر کرمان بوده است. از آن‌جا که به دنبال ترسیم سیمای جرایم مرتبط با مواد مخدر ارتكابی در شهر کرمان در یک بازه زمانی یک‌ساله می‌باشیم سال ۱۳۸۷ را با در نظر گرفتن نزدیک‌ترین سال ممکن به زمان پژوهش و نیز در دسترس بودن آمار و اطلاعات در دادگاه انقلاب شهرستان کرمان به عنوان سال نمونه انتخاب گردید.

با توجه به این نکته که تعداد پرونده‌های تشکیل شده در دادگاه انقلاب و پلیس مواد مخدر شهرستان کرمان ۴۴۴۸ فقره می‌باشد برای صرفه‌جویی در هزینه‌ها و وقت از روش نمونه‌گیری سیستماتیک^۳ استفاده می‌شود.^۴ مطابق فرمول کوکران برای ضریب اطمینان ۹۵ درصد و ضریب خطای ۰/۰۵ مطالعه‌ی تعداد ۳۵۰ پرونده کفایت می‌کرد ولی به جهت اطمینان از جامعیت داشتن پژوهش تعداد ۷۵۰ پرونده مورد مطالعه قرار گرفت. برای استفاده از این روش

2-Brantingham

3-Newman

4-Systematic Sampling

۵- اگر افراد جامعه به صورت تصادفی فهرست شده باشند می‌توان نمونه‌گیری منظم (سیستماتیک) را به جای نمونه‌گیری تصادفی ساده به‌کار برد. اما در صورتی که افراد جامعه با توجه به یک نظم معین بر اساس ویژگی یا ویژگی‌هایی فهرست شده باشند باید از نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده کرد (دلور، ۱۳۸۰: ۳۲). روش سیستماتیک آسان‌تر از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده است و تفاوت آن با روش نمونه‌گیری ساده در این است که در این روش انتخاب هر عضو مستقل از انتخاب سایر اعضا جامعه نیست. هنگامی که اولین عضو انتخاب شد بقیه‌ی اعضای نمونه مورد نظر به صورت خودکار تعیین می‌شوند.

ابتدا حجم جامعه‌ی کل پرونده‌ها ($N=4448$) و تعداد نمونه‌ای (تعداد پرونده‌های انتخابی؛ $n=750$) که قصد انتخاب داریم را تعیین می‌کنیم. سپس از تقسیم N بر n عدد $k=6$ (فاصله نمونه‌گیری) را به دست می‌آوریم و از فاصله ۱ تا k عددی تصادفی انتخاب می‌کنیم (T)؛ آن‌گاه واحدهای دیگر نمونه با اضافه کردن ضرایب صحیح از عدد k به مقدار T به دست می‌آیند. شایان ذکر است با توجه به این‌که قلمرو موضوعی و مکانی تحقیق محدود به جرایم مواد مخدر ارتكابی در شهر کرمان می‌باشد، حدود ۱۲ درصد (تعداد ۸۷ پرونده) از پرونده‌های مورد مطالعه که جرم ارتكابی آن‌ها خارج از حوزه شهر کرمان رخ داده بود و همچنین حدود ۲ درصد پرونده‌های موجود در دادگاه انقلاب (تعداد ۱۴ پرونده) از آن‌ها که شامل جرمی غیر از جرایم مرتبط با مواد مخدر (مانند حمل سلاح، قاچاق کالا، نگهداری و فروش سی‌دی‌های مبتذل و...) بودند از جامعه‌ی نمونه‌ی آماری حذف شدند و در نهایت تعداد ۶۴۹ پرونده، محتوی ۱۳۶۶ فقره انواع جرایم مربوط به مواد مخدر^۱، در تحلیل‌ها مورد استفاده قرار گرفت.

با توجه به اهداف خاص این تحقیق و چارچوب و فرضیه‌ی آن، استفاده از پرسش‌نامه‌ی استاندارد عملاً ممکن نبود، زیرا از سویی پرسش‌نامه‌ی استاندارد که بتواند منطبق با فرضیه و اهداف این پژوهش، به سنجش متغیرهای پژوهش بپردازد وجود نداشت و از سوی دیگر به نظر می‌رسید با توجه به رویکرد خاص جرم‌شناسی، مراجعه و استفاده از پرسش‌نامه‌هایی که اکثراً مربوط به پژوهش‌های علوم اجتماعی است، نمی‌توانست مفید باشد. بر همین اساس با توجه به تعاریف عملیاتی موجود از متغیرهای فرضیه و اصول کلی نحوه تنظیم پرسش‌نامه و رعایت اصول روایی و پایایی، به تنظیم پرسش‌نامه‌ی مورد استفاده در این پژوهش پرداخته شد. سپس در یک بازه‌ی زمانی یک‌ماهه داده‌های مورد نیاز در پرسش‌نامه از پرونده‌های موجود در دادگاه انقلاب و پلیس مواد مخدر شهرستان کرمان استخراج گردید. در مرحله‌ی بعدی از پژوهش با استفاده از نرم‌افزار Office/excel پایگاه داده‌ای تشکیل و اطلاعات پرسشنامه‌ها در این پایگاه ذخیره گردید. سپس با استفاده از نرم‌افزار (۱۳) spss به تحلیل توصیفی و استنباطی^۲ آماره‌ها پرداخته شد. در نهایت نیز توانستیم با اجرای تحلیل مکانی بزه‌کاری و نرم‌افزار ArcGIS، وجود یا عدم وجود رابطه‌ی مطرح شده در فرضیه تحقیق را اثبات کنیم.

گفتار دوم: یافته‌های پژوهش

الف- میزان جرایم مواد مخدر ارتكابی توسط مهاجرین

۱- اکثر پرونده‌ها حاوی دو یا چند نوع جرم از انواع جرایم مواد مخدر بودند. به طور مثال یک پرونده تشکیل شده در دادگاه انقلاب شهرستان کرمان شامل جرایم نگهداری ماده مخدر تریاک و حمل آن و اعتیاد به شیره تریاک می‌باشد.

۲- آمار توصیفی: روش آماری که در طبقه‌بندی، خلاصه کردن و برقراری ارتباط از طریق اطلاعات جمع‌آوری شده کمک می‌کند. آمار استنباطی: روش آماری که پژوهشگر را قادر می‌سازد تا با استفاده از داده‌های دانسته شده به اطلاعات ناشناخته برسد (دلور، ۱۳۸۰: ۳۶).

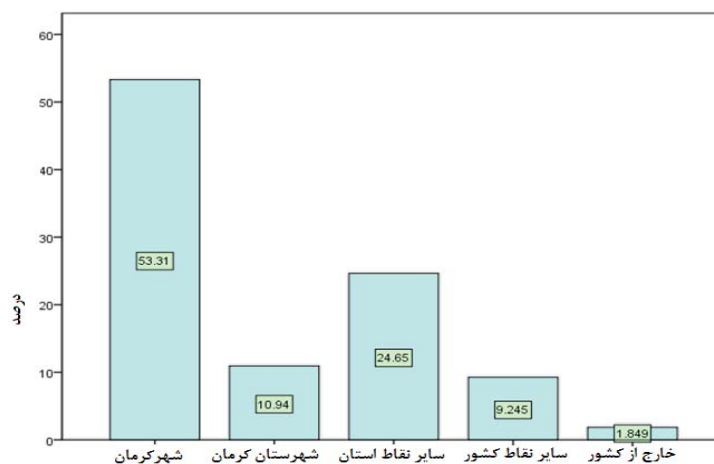

همان‌طور که در جدول شماره‌ی (۱) دیده می‌شود مُدِ (نما) پرونده‌های مورد بررسی از نظر نوع جرم ارتكابی، نگه‌داری مواد مخدر می‌باشد که دارای بیش‌ترین فراوانی (۵۳۲ فقره) در بین هفت جرم ارتكابی می‌باشد. به عبارت دیگر حدود ۳۹ درصد جرایم ارتكابی از نوع نگه‌داری مواد مخدر است. در مرتبه‌ی دوم جرم اعتیاد قرار دارد که بالغ بر ۲۹ درصد از جرایم فوق را با تعداد ۳۹۱ فقره تشکیل می‌دهد.

جدول شماره‌ی (۱): نوع و میزان جرایم ارتكابی

نوع جرم ارتكابی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خرید و فروش مواد مخدر	۲۴	۱/۸	۱/۸
حمل مواد مخدر	۳۵۶	۲۶	۲۷/۸
نگه‌داری مواد مخدر	۵۳۲	۳۹	۶۶/۸
اعتیاد	۳۹۱	۲۸/۶	۹۵/۴
استعمال	۶۳	۴/۶	۱۰۰
جمع	۱۳۶۶	۱۰۰	

پس از جرم اعتیاد، حمل مواد مخدر با ۳۵۶ فقره دارای بیش‌ترین فراوانی می‌باشد که برآورد درصد آن در بین جرایم ارتكابی حدود ۲۶ درصد است. کسانی که به استعمال مواد مخدر مبادرت ورزیده‌اند ۴/۶ درصد این پژوهش را تشکیل می‌دهند و در نهایت خرید و فروش مواد مخدر با ۱/۸ درصد کم‌ترین فراوانی را دارا می‌باشند.

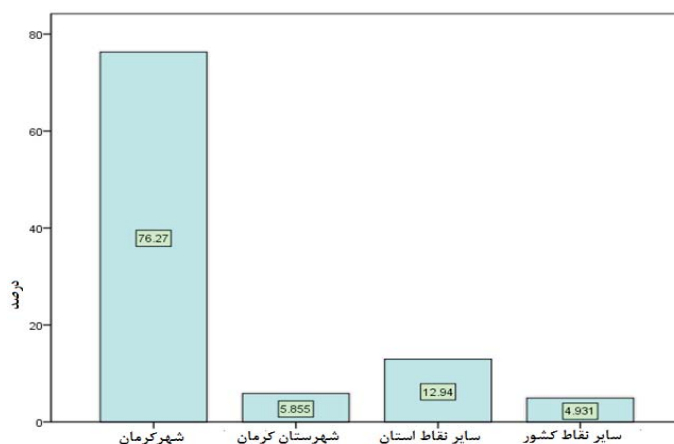

شکل شماره‌ی (۱): محل تولد مجرمین

بررسی محل تولد مجرمین این پژوهش بیان‌گر این نکته است که تنها حدود ۵۳ درصد آن‌ها در شهر کرمان به دنیا آمده‌اند و به عبارت دیگر تقریباً نیمی از مجرمین غیربومی (اعم

از مهاجر و مسافر) هستند. معیار اصلی ما برای تشخیص افراد غیربومی و مهاجر یا مسافر، اطلاعات جمع‌آوری شده از محل تولد و محل اقامت مجرمین در شهر کرمان یا نقطه‌ای خارج از آن می‌باشد. در واقع افرادی که محل تولد خود را نقطه‌ای غیر از شهر کرمان اعلام کرده بودند افراد غیربومی محسوب می‌شوند؛ حال اگر محل اقامت خود را شهر کرمان معرفی نموده باشند، مهاجر؛ در غیر این صورت مسافر یا بی‌خانمان به شمار می‌آیند. مطابق شکل (۱) از مجرمین ۶۴۹ فقره پرونده‌ی جامعه‌ی نمونه‌ی آماری ۱۱ درصد متولد سایر بخش‌های شهرستان کرمان، حدود ۲۵ درصد متولد سایر مناطق استان کرمان و بالغ بر ۹ درصد متولد سایر استان‌های کشور و نهایتاً ۲ درصد از آن‌ها تبعه‌ی خارجی و متولد خارج از کشور می‌باشند.

شکل شماره (۲): محل اقامت مجرمین

مطابق شکل شماره (۲) اکثر مجرمین مورد مطالعه در شهر کرمان (قلمرو مکانی پژوهش) اقامت داشته‌اند و برآورد درصد آن معادل ۷۶ درصد می‌باشد. حدود ۶ درصد از مجرمین مقیم سایر بخش‌های شهرستان و ۱۳ درصد مقیم سایر مناطق استان کرمان و در نهایت بالغ بر ۵ درصد از مجرمین جامعه‌ی نمونه مقیم دیگر نقاط کشور می‌باشند. این بدین معنا است که حدود ۲۴ درصد از مجرمین، مسافری به شهر کرمان بوده‌اند که تعداد زیادی از این افراد را رانندگان بین شهری تشکیل می‌دهند.

از بررسی محل تولد و اقامت مجرمین مورد مطالعه نتایج زیر به دست می‌آید:

- تعداد ۱۵۰ نفر معادل ۲۳ درصد از مجرمین مورد مطالعه را مهاجرین به شهر کرمان، که پرونده‌های آنان مشتمل بر ۳۰۳ فقره جرم می‌باشد، و تعداد ۱۵۳ نفر معادل ۲۴ درصد از آن‌ها را مسافرین (یا افراد بی‌خانمان و یا افرادی که از اعلام محل اقامت خود خودداری کرده‌اند، که معدود می‌باشند) به شهر کرمان، که پرونده‌های آنان مشتمل بر ۳۲۴ فقره جرم می‌باشد، تشکیل می‌دهند. معیارهای اصلی برای تشخیص افراد غیربومی و مهاجر یا مسافر اطلاعات جمع‌آوری

شده از محل تولد و محل اقامت مجرمین در شهر کرمان یا نقطه‌ای خارج از آن می‌باشد.
- طبق سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ از جمعیت ۵۱۵۱۱۴ نفری شهر کرمان حدود ۲۰ درصد یعنی معادل ۱۰۱۰۴۴ نفر مهاجر می‌باشد که این نشانه مهاجرپذیر بودن شهر کرمان می‌باشد.

- مجرمین متولد خارج از کشور اکثریت قریب به اتفاق متولد افغانستان می‌باشند و این یکی از معضلات حضور طولانی مدت مهاجرین افغانی در استان‌های مجاور مرز شرقی کشور از جمله استان کرمان می‌باشد.

ب- ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مجرمین مهاجر

۱. جنسیت: همان‌طور که در جدول شماره‌ی (۳) ملاحظه می‌گردد از ۱۵۰ مجرم مهاجر به شهر کرمان ۱۲۱ نفر معادل ۸۰ درصد مرد می‌باشند و در مقابل تنها ۲۹ نفر از مجرمین زن می‌باشند. این در حالی است که از ۱۰۱ هزار نفر مهاجر شهر کرمان تا سال ۱۳۸۵، ۵۱ درصد مرد بوده‌اند (رجوع به جدول شماره‌ی ۲). این امر در مورد کل جامعه‌ی نمونه (افراد بومی و غیربومی) نیز صادق است.

جدول شماره‌ی (۲): ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شهر کرمان (براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵)

جمعیت	درصد رشد	برآورد جمعیت سال ۱۳۸۷	تعداد مهاجرین	درصد جمعیت مردان	تعداد خانوار	درصد باسوادی	وضعیت تاهل
۵۱۵۱۱۴	٪۲/۹۵	۵۴۶۰۰۲	۱۰۱۰۴۴	٪۵۱/۱	۱۲۷۹۳۶	٪۹۲	٪۵۳

از کل ۶۴۹ پرونده‌ی نمونه‌ی مورد بررسی جرایم ۵۴۸ پرونده توسط مردان و ۱۰۱ بزه توسط زنان به وقوع پیوسته است. بدین ترتیب ملاحظه می‌شود قسمت اعظم جرایم یعنی حدود ۸۴ درصد آن توسط مردان و تنها ۱۵ درصد مجرمین جامعه مورد پژوهش را زنان تشکیل می‌دهند (رجوع به جدول شماره‌ی ۳). این نسبت تا حدودی فراتر از آمار کل کشور و بررسی‌های جهانی می‌باشد.

جدول شماره‌ی (۳): ساختار جنسی مجرمین

جنسیت	مهاجر	درصد	مسافر/ عدم‌اعلام	درصد	بومی	درصد	مجموع کل مجرمین
مرد	۱۲۱	۸۰/۶	۱۳۱	۸۵/۶	۲۹۶	۸۵/۵	۵۴۸
زن	۲۹	۱۹/۴	۲۲	۱۴/۴	۵۰	۱۴/۵	۱۰۱
مجموع	۱۵۰	۱۰۰	۱۵۳	۱۰۰	۳۴۶	۱۰۰	۶۴۹

وجود این اختلاف زیاد بین بزه‌کاری زنان و مردان با دلایلی چند قابل توجیه است که در زیر به برخی از آن‌ها اشاره شده است:

الف) تفاوت در خصوصیات روحی و جسمی بین دو جنس مرد و زن؛ ب) تفاوت در نوع تربیت و فرآیند اجتماع‌پذیری فرزندان پسر و دختر در جوامع مختلف به خصوص در کشور ما؛ ج) تفاوت در نقش‌های اجتماعی زنان و مردان؛ د) ایفای نقش حمایتی و پوششی مردان نسبت به

جرایم زنان، به این معنا که میزان جرایم زنان بیش از آن چیزی است که در آمارها نشان داده می‌شود و نقش حمایتی مردان است که باعث پایین بودن آمار دستگیری و کشف جرایم زنان می‌شود.

۲. وضعیت شغل مجرمین: منظور از شغل در این جا آخرین فعالیت است که متهم، قبل از دستگیری و در جهت تأمین زندگی و کسب درآمد بدان اشتغال داشته است.

جدول شماره ۴: وضعیت شغل مجرمین

جنسیت	مهاجر	درصد	مسافر/عدم‌اعلام	درصد	بومی	درصد	مجموع کل مجرمین
کارگر	۳۱	۲۰/۶	۲۰	۱۳	۴۷	۱۳/۶	۹۸
آزاد	۶۳	۴۲	۷۲	۴۷	۱۹۰	۵۵	۳۲۵
بیکار	۳	۲	۸	۵/۳	۲۲	۶/۳	۳۳
کارمند	۰	۰	۴	۲/۷	۰	۰	۴
محصل	۵	۳/۴	۱	۰/۶	۶	۱/۷	۱۲
نظمی	۱	۰/۷	۳	۲	۱	۰/۳	۵
کشاورز	۶	۴	۷	۴/۵	۴	۱/۲	۱۷
خانه‌دار	۲۷	۱۸	۲۲	۱۴/۴	۴۶	۱۳/۲	۹۵
راننده	۱۰	۶/۷	۱۰	۶/۵	۲۰	۵/۸	۴۰
بازنشسته‌ی دولت	۴	۲/۶	۶	۴	۱۰	۲/۹	۲۰
مجموع	۱۵۰	۱۰۰	۱۵۳	۱۰۰	۳۴۶	۱۰۰	۶۴۹

طبق بررسی ۱۵۰ نفر مجرم مهاجر جامعه‌ی نمونه، ۹۸ درصد مجرمین قبل از ارتکاب جرم و دستگیری شاغل بوده‌اند و تعداد ۳ نفر معادل ۲ درصد از جامعه‌ی آماری بی‌کار و فاقد شغل می‌باشند (رجوع به جدول شماره ۴). بررسی مشاغل مجرمین مهاجر نشان می‌دهد دامنه‌ی فعالیت‌های آن‌ها بسیار متنوع می‌باشد. بر اساس گروه‌بندی شغلی انجام شده عمده‌ترین مشاغل کارگر، شغل آزاد، خانه‌دار و راننده است به طوری که نیمی از بزه‌کاران به شغل‌های آزاد اشتغال دارند، مشاغلی که نیاز به تخصص و آموزش بلند مدت نداشته و انجام آن نیاز به مهارت خاصی ندارد.

جدول شماره ۵: وضعیت سواد

سواد	مهاجر	درصد	مسافر/عدم‌اعلام	درصد	بومی	درصد	مجموع کل مجرمین
دارد	۱۱۳	۷۵/۳	۱۲۳	۸۰	۳۱۱	۸۹/۸	۵۴۷
ندارد	۳۷	۲۴/۷	۳۰	۲۰	۳۵	۱۰/۲	۱۰۲
مجموع	۱۵۰	۱۰۰	۱۵۳	۱۰۰	۳۴۶	۱۰۰	۶۴۹

۳. سواد مجرمین: بررسی سواد مجرمین مهاجر نشان می‌دهد که قسمت عمده‌ی این بزه‌کاران باسواد می‌باشند چرا که برآورد درصد باسوادان مجرمین جامعه‌ی نمونه‌ی آماری

مطابق جدول شماره‌ی (۵) معادل ۷۵ درصد می‌باشد.

از نظر مقایسه‌ی تعداد باسوادان این جامعه‌ی آماری با تعداد باسوادان جمعیت ۶ ساله و بالاتر شهر کرمان که در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۸۵ بالغ بر ۹۲ درصد می‌باشد این نکته روشن می‌شود که جامعه‌ی مجرمین این پژوهش از نظر سطح سواد و تحصیلات دارای وضعیت نامناسب‌تری هستند و شاید یکی از دلایل گرایش آن‌ها به انحرافات اجتماعی، بی‌سوادی و یا کم‌سوادی و در یک کلام عدم آگاهی آن‌ها باشد. در جامعه‌ی معتادین کشور (براساس تحقیق RSA) نیز ۵/۳ درصد از افراد بی‌سواد و ۸۰/۷ درصد از آن‌ها تحصیلاتی زیر دیپلم داشتند که این هم مؤید تأثیر ناآگاهی در روی آوردن افراد به سوءرفتار خصوصاً مصرف مواد مخدر می‌باشد.

جدول شماره‌ی (۶): وضعیت سابقه‌ی کیفری

سابقه‌ی کیفری	مهاجر	درصد	مسافر/عدم‌اعلام	درصد	بومی	درصد	مجموع کل مجرمین
دارد	۲۸	۱۸/۶	۳۵	۲۲/۸	۸۰	۲۳/۱	۱۴۳
ندارد	۱۲۲	۸۱/۴	۱۱۸	۷۷/۲	۲۶۶	۷۶/۹	۵۰۶
مجموع	۱۵۰	۱۰۰	۱۵۳	۱۰۰	۳۴۶	۱۰۰	۶۴۹

۴. وضعیت سابقه کیفری: بررسی وضعیت سابقه‌ی کیفری مجرمین مهاجر این پژوهش مطابق جدول شماره‌ی (۶) بیانگر این نکته است که حدود ۱۸ درصد آن‌ها دارای سابقه‌ی کیفری بوده‌اند و قبل از این در محاکم قضایی دارای محکومیت قطعی می‌باشند. در مقابل اکثریت مجرمین معادل ۸۲ درصد مجرمین فاقد سابقه‌ی کیفری بودند و برای اولین بار بوده است که دستگیر و محکومیت پیدا کرده‌اند. نکته‌ی مهم این‌که از تعداد ۲۸ نفری که دارای سابقه‌ی کیفری می‌باشند تعدادی از آن‌ها در زندان و در داخل بند اندرزگاه یا بازداشتگاه مواد مخدر نگه‌داری یا مصرف می‌کردند و توسط مامورین بازرسی زندان مجدداً دستگیر و به مراجع قضایی تحویل داده شده‌اند.

جدول شماره‌ی (۷): ساختار سنی مجرمین

گروه سنی	مهاجر	درصد	مسافر/عدم‌اعلام	درصد	بومی	درصد	مجموع کل مجرمین
۱۵ تا ۲۰ سال	۱۱	۷/۳	۶	۴	۲۲	۶/۴	۳۹
۲۱ تا ۳۰ سال	۴۷	۳۱/۳	۶۲	۴۰	۱۵۸	۴۵/۷	۲۶۷
۳۱ تا ۴۰ سال	۴۲	۲۸	۳۳	۲۲	۸۹	۲۵/۷	۱۶۴
۴۱ تا ۵۰ سال	۲۷	۱۸	۲۳	۱۵	۴۶	۱۳/۴	۹۶
۵۱ تا ۶۰ سال	۱۴	۹/۴	۱۴	۹/۲	۲۱	۶	۴۹
۶۱ تا ۸۰ سال	۹	۶	۱۵	۹/۸	۱۰	۲/۸	۳۴
مجموع	۱۵۰	۱۰۰	۱۵۳	۱۰۰	۳۴۶	۶۴۹	۶۴۹

۵. ساختار سنی: دامنه‌ی تغییرات سنی مجرمین مهاجر بین ۱۶ تا ۸۰ سال می‌باشد.

همان‌گونه که جدول شماره‌ی (۷) نشان می‌دهد کم سن و سال‌ترین بزه‌کاران در گروه سنی ۱۵ تا ۲۰ سال قرار دارند و حدود ۷ درصد مجرمین مهاجر را تشکیل می‌دهند. این مقدار اندک با آمار این گروه سنی در زندان‌های کل کشور نسبتاً هم‌خوانی دارد، اما همین تعداد اندک نیز با توجه به نوجوان محسوب شدن این گروه سنی بیانگر وضعیت مطلوبی در ارتباط با جرایم مواد مخدر در سطح شهر کرمان نمی‌باشد و نیاز به تأمل و چاره‌اندیشی دارد. میزان جرایم در گروه سنی بالای ۲۰ سال و به‌خصوص در گروه سنی ۲۱ تا ۳۰ سال به بیش‌ترین حد خود رسیده است به طوری که بالغ بر ۳۱ درصد مجرمین مهاجر در این گروه سنی قرار دارند.

گفتار سوم: تحلیل یافته‌های پژوهش

الف- رابطه خاستگاه فرهنگی با جرایم مواد مخدر ارتكابی در بسیاری از بررسی‌های آماری پژوهش‌گر علاقمند است که مجموعه‌ای از فراوانی‌های مشاهده شده را با مجموعه‌ای از فراوانی‌های مورد انتظار (نظری) مقایسه کند. فراوانی‌های مشاهده شده، فراوانی‌هایی هستند که به طور تجربی از طریق مشاهده مستقیم یا پرسش‌گری و آزمایش به دست می‌آیند. سؤالی که در این جا مطرح می‌شود آن است که آیا تفاوت‌های میان فراوانی‌های مشاهده شده و مورد انتظار معنادار است یا خیر؟ آزمون کی دو (مجذور X) و کرامر از پرکاربردترین آزمون‌های معناداری آماری رابطه بین متغیرهای کیفی هستند (منصورفرد، کریم، پیشین: ۸۶). در راستای اجرای آزمون‌های کی دو و کرامر در جدول دوبعدی زیر فراوانی نمونه‌ها از نظر مجرم بومی و غیربومی بودن و نوع جرم ارتكابی در مقابل یک دیگر قرار گرفته‌اند:

جدول شماره‌ی (۸): مجرم بومی و غیربومی*نوع جرم ارتكابی

مجموع	خرید و فروش مواد مخدر	استعمال مواد مخدر	اعتیاد	نگه‌داری مواد مخدر	حمل مواد مخدر	نوع مجرم
۳۰۳	۹	۱۲	۹۶	۱۳۴	۷۳	مهاجر
۳۲۴	۵	۲۰	۶۸	۱۰۹	۱۰۱	مسافرایی/خانمان/عدم‌اعلام
۷۳۹	۱۰	۳۱	۲۲۷	۲۸۹	۱۸۲	بومی
۱۳۶۶	۲۴	۶۳	۳۹۱	۵۳۲	۳۵۶	مجموع

با توجه به نتایج به دست آمده در آزمون کی دو، با درجه‌ی آزادی ۸ و ضریب خطا ۰/۰۵ رابطه‌ی بین دو متغیر مجرم بومی یا غیربومی و نوع جرم ارتكابی معنادار می‌باشد. بدین معنا که یک هم‌تغییری بین این دو متغیر وجود دارد که نمود آن در گرایش بیش‌تر افراد مهاجر به مواد مخدر نسبت به افراد بومی و به‌ویژه انواع خاص جرایم مواد مخدر هم‌چون حمل و نگه‌داری است.

$$\text{Pearson Chi-Square} = 66/718^a \quad \text{Df} = 12 \quad \text{Asymp. Sig} = 0/000$$

این نتیجه توسط آزمون کرامر نیز مورد تأیید قرار می‌گیرد. همان‌طور که مشاهده می‌گردد مقدار «Approx.Sig» کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ در نتیجه رابطه‌ی بین متغیرهای مجرم بومی و غیربومی و نوع جرم ارتكابی معنی‌دار است.

$$\text{Cramer's } V = ۰/۲۲۱$$

$$\text{Approx. Sig} = ۰/۰۰۰$$

در ادامه به بررسی رابطه‌ی هم‌تغییری مجرم بومی و غیربومی و نوع ماده‌ی مخدر مصرفی می‌پردازیم. در جدول دو بعدی زیر فراوانی نمونه‌ها از نظر مجرم بومی و غیربومی و نوع مواد مخدر در مقابل یکدیگر قرار گرفته‌اند:

جدول شماره‌ی (۹): مجرم بومی و غیربومی*نوع ماده‌ی مخدر

نوع مجرم	تریاک و مشتقات آن	حشیش	شیشه	کراک	آمپول مرفین‌دار	هروئین	سایر	مجموع
مهاجر	۸۸	۹	۰	۱۱	۰	۴۱	۲۰	۱۶۹
مسافر/بی‌خانمان/عدم‌اعلام	۱۰۹	۹	۱	۷	۳	۲۰	۲	۱۵۱
بومی	۱۵۳	۲۸	۸	۲۴	۱	۱۳۰	۲۲	۳۶۶
مجموع	۳۵۰	۴۶	۹	۴۲	۴	۱۹۱	۴۴	۱۶۸۶

در واقع اجرای آزمون‌های همبستگی در این پژوهش این نکته را تأیید می‌نماید که افراد غیربومی به سبب مشکلات متعدد از قبیل عدم آشنایی با محیط، مشکل انتخاب مسکن، اشتغال، کسب و درآمد و برقراری ارتباط با دیگران و هم‌چنین وجود تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی جامعه مبدأ و مقصد به نسبت افراد بومی بیش‌تر در معرض ارتكاب جرم قرار گرفته و سهل‌تر در دام افراد و گروه‌های بزه‌کاری گرفتار می‌شوند. نکته‌ی حایز اهمیت دیگر تفاوت‌های فرهنگی در بخش‌های مختلف کشور و تأثیر آن در شکل‌دهی الگوهای رفتاری افراد جامعه و از جمله مجرمین این پژوهش است. در کشور پهناور ما با توجه به تنوع شرایط محیط طبیعی، قومیت، مشخصه‌های متفاوت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و الگوهای رفتاری یکسان نیست. از آن‌جا که تعداد زیادی از مجرمین مورد بررسی افراد غیربومی و مهاجرین به شهر کرمان هستند (حدود ۲۳ درصد) برای تشخیص خاستگاه فرهنگی محل مهاجرت و تأثیر آن در نوع جرایم و مواد مخدر مصرفی، در بحث حاضر هر یک از انواع جرایم ارتكابی به وسیله‌ی افراد مهاجر و غیربومی کرمان مورد سنجش قرار گرفت که در بررسی‌ها مشخص گردید با تغییر خاستگاه فرهنگی مبدأ مهاجرت یا مسافرت، گرایش به نوع جرم ارتكابی و نوع ماده‌ی مخدر تغییر می‌کند.

بخشی از مجرمین مهاجر از شهرها و روستاهای شهرستان کرمان مانند گلباف، راین، رابر و چترود به این شهر مهاجرت نموده‌اند. این مجرمین اکثراً مرتکب اعمال غیرقانونی چون

۱- این که مجموع مواد مخدر با میزان جامعه نمونه مشتمل بر ۶۴۹ پرونده متفاوت است بدین علت است که در برخی پرونده‌ها ما با دو یا چند نوع ماده مخدر روبه‌رو بودیم.

خرید و فروش و حمل مواد مخدر شده‌اند و از نظر نوع ماده‌ی مخدر به مواد مخدر حشیش و هروئین گرایش دارند. در سطح استان، تعداد مهاجرین شهرستان‌های بم با ۳۲ مورد، جیرفت با ۱۰ مورد و شهداد و بردسیر هر یک با ۹ مورد بیش‌ترین فراوانی مورد بررسی را تشکیل می‌دهند. شهرستان‌های رفسنجان، زرنند و سیرجان در مرتبه‌ی بعدی مهاجرت قرار دارند. در این بین، افراد مهاجر از جنوب و شرق استان (شهرستان‌های بم، جیرفت، شهداد و...) بیش‌تر به جرایم نگه‌داری و حمل مواد مخدر آن هم از نوع ماده‌ی مخدر تریاک و در نقطه مقابل مهاجرین از شمال و غرب استان (شهرستان‌های سیرجان، زرنند، رفسنجان و...) بیش‌تر به جرایم اعتیاد و نگه‌داری مواد مخدر تمایل داشته‌اند. که علت آن می‌تواند نزدیکی شهرستان‌های جنوبی به استان سیستان و بلوچستان و به تبع آن مرز مشترک با پاکستان باشد که باعث می‌شود این افراد به تریاک و جرم حمل مواد مخدر تمایل بیش‌تری نشان دهند.

ب- ساختار کالبدی شهر کرمان و حاشیه‌نشینی

در بافت قدیم، بازار استخوان‌بندی اصلی شهر را تشکیل داده و توزیع فضایی عناصر کالبدی به نحوی بوده است که نیازهای آبی و فوری اهالی و محلات مسکونی را بر طرف سازد. کوچه‌ها و معابر در بافت قدیم نظم هندسی نداشته و اغلب تنگ و کم عرض بوده و رفت‌وآمد وسایل نقلیه با مشکل مواجه می‌باشد. خانه‌ها کوچک، به هم فشرده و درهم بافته و بدون نظم ساخته شده‌اند که حیاط در مرکز و اتاق‌ها در اطراف آن می‌باشند. اکثر خانه‌ها یک یا حداکثر دو طبقه بوده‌اند که اغلب فرسوده شده و عمر مفید خود را پشت سر گذاشته‌اند. وجود اماکن تاریخی، بازار، مساجد اصلی شهر، مراکز تجاری، ادارات دولتی و موسسات مالی- اداری در بافت قدیم شهر باعث شلوغی و ازدحام جمعیت در طول روز و پاسی از شب در این بخش از شهر می‌شود و این تراکم و شلوغی جمعیت منجر به ارتکاب جرایم متعددی از جمله جرایم مواد مخدر می‌شود. جمعیت در شب به علت کم بودن منازل مسکونی و تعطیل شدن مراکز تجاری و اداری کاهش چشم‌گیری نشان می‌دهد (پورا احمد، ۱۳۷۲: ۶۱). در این بخش از شهر مکان‌های مخروبه و تخریبی به صورت لکه‌های پراکنده یا پیوسته در حال افزایش هستند که این امر بر اساس نظریه‌ی پنجره‌های شکسته در ایجاد جرم و بی‌نظمی در شهر مؤثر بوده و منجر به ترس کلی از وقوع جرم می‌شوند. شهرداری کرمان در حال حاضر وسعت بافت قدیم شهر را حدود ۴۵۵ هکتار برآورد نموده که یک سیزدهم وسعت کنونی شهر است. در مقابل در بخشی از شهر که مربوط به سبک جدید شهرسازی می‌باشد، کوچه‌ها و خیابان‌ها دارای نظم هندسی، عریض و آسفالت بوده و رفت‌وآمد وسایل نقلیه در آن‌ها بسیار راحت می‌باشد. خانه‌های مسکونی در این بخش با نظم هندسی خاص با فاصله‌های مشخص رو به شمال ساخته شده‌اند. بافت جدید به صورت کمربندی در اطراف بافت قدیم حلقه زده است.

بافت دیگر موجود در این شهر و مورد توجه این پژوهش، بافت حومه‌ای و حاشیه‌ای است. اگر چه حاشیه‌نشینی در شهرهای بزرگ اکثراً مشاهده می‌شود ولی این پدیده به دلیل بروز زمین‌لرزه بم و خشک‌سالی در روستاها و در نهایت وجود افغانه‌ی مجاز و غیرمجاز در کرمان تشدید شده است و وضعیتی ناهنجار در حاشیه شهر کرمان پدید آورده است. گسترش آلونک‌نشینی در شهر کرمان و مهاجرت بی‌رویه از روستا به شهرهای بزرگ موجب ایجاد شهرک‌های حاشیه‌ای با معضلات فراوان اجتماعی، فرهنگی و امنیتی شده است.

برای مشاهده تأثیر مهاجرت و شهرک‌های حاشیه‌ای مسکونی در میزان جرایم و شکل‌گیری کانون‌های جرم‌خیز مواد مخدر شهر کرمان به صورت کاملاً بصری، می‌توان از نقشه بزه‌کاری به دست آمده از تحلیل مکانی و اجرای روش تخمین تراکم کرنل^۱ استفاده کرد. بر اساس روش یاد شده و به منظور تشخیص کانون‌های جرایم مرتبط با مواد مخدر در محدوده‌ی شهر کرمان این محاسبات در نرم‌افزار ArcGIS انجام گرفت که نتیجه‌ی آزمون در نقشه‌ی شماره‌ی (۱) آورده شده است. با بررسی نقشه‌ی به دست آمده با این روش به این نتیجه می‌رسیم که توزیع جرایم مرتبط با مواد مخدر در سطح شهر کرمان به گونه‌ای است که بخش‌هایی از شهر با میزان بسیار بالای بزه‌کاری مواجه است و به عکس برخی مناطق شهری دارای تراکم جرم کم و حتی عاری از جرم می‌باشند.

طبق نقشه‌ی شماره‌ی (۱) در اطراف محله‌ی فیروزآباد و خیابان‌های حکیم و باستانی پاریزی و منطقه‌ای از شهر موسوم به پشت بند خاکی، کانون جرم‌خیزی وجود دارد که در قسمتی از این لکه‌ی بزرگ تراکم جرایم به غلظت ۱۹۵-۱۱۰ جرم در هر کیلومتر مربع می‌رسد. کانون جرم‌خیز مذکور، خیابان‌های شهدای دارلک و شهداء را نیز در بر گرفته است. بنابراین این منطقه از شهر از یک وضعیتی بحرانی تری نسبت به سایر نواحی برخوردار است، در حالی که بخش‌های وسیعی از شهر کرمان دارای تراکم ۸-۰ فقره جرم در هر کیلومتر مربع است. مهاجرپذیر بودن این ناحیه، به ویژه از شهرستان بم و شهداد، و جابه‌جایی ساکنین اصلی به نواحی شمالی و غربی شهر و هم‌چنین وجود زاغه‌نشینی به ویژه در پشت بند خاکی و ازدحام جمعیتی از جمله دلایل شکل‌گیری کانون جرم‌خیز مواد مخدر در این منطقه است.

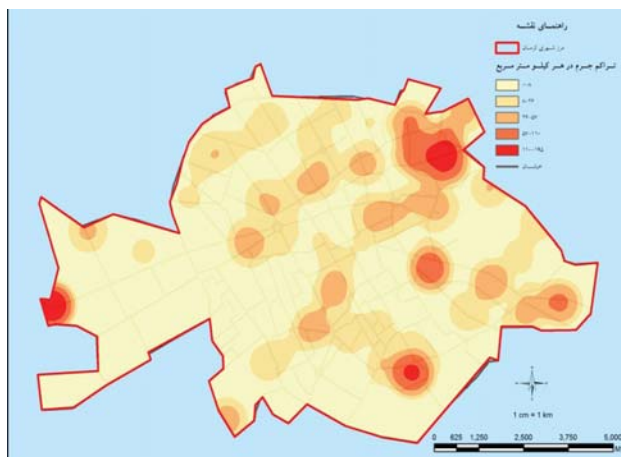
شهرک پدر و شهرک‌های موسوم به زورآباد یکی دیگر از کانون‌های جرم‌خیز شکل گرفته در این شهر می‌باشند؛ که نمونه‌های اسفناک آلونک‌سازی‌های صورت گرفته در شهر کرمان هستند. این منطقه که در جنوب‌غربی شهر واقع شده است، در برخی از نقاط خود دارای تراکم ۱۱۰-۵۷ فقره جرم در هر کیلومتر مربع است؛ که نشان از یک وضعیتی حاد در مقایسه

۱- روش‌های متفاوتی برای شناسایی و فهم الگوهای بزه‌کاری وجود دارد که تحلیل‌گران بزه‌کاری می‌توانند داده‌های مربوط به جرم را ترسیم و بوسیله‌ی آن کانون‌های جرم‌خیز را تشخیص دهند. مناسب‌ترین روش که در این پژوهش برای به تصویر کشیدن داده‌های بزه‌کاری به صورت سطح پیوسته و شناسایی کانون‌های جرم‌خیز به کار گرفته شده، روش تخمین تراکم کرنل است. مناسب‌ترین روش برای به تصویر کشیدن داده‌های بزه‌کاری به صورت سطح پیوسته، روش تراکم کرنل چهارگانه است. این روش سطح همواری از تغییرات در تراکم نقاط جرم در روی محدوده ایجاد می‌نماید. در این روش دو متغیر مورد نیاز است. این دو متغیر، اندازه‌ی سلول شبکه و پهنای باند شعاع جستجو است.

با سایر مناطق شهر می باشد.

نقشه‌ی شماره‌ی (۱): شناسایی کانون‌های جرم‌خیز جرایم مواد مخدر در شهر کرمان

هرچند طی سال‌های اخیر اقداماتی در خصوص برخورد با حاشیه‌نشینی و کنترل گسترش قارچ‌گونه آلودگی‌ها در حاشیه کرمان انجام شده است اما کم‌وبیش هم‌چنان ساخت خانه‌های ۲۴ ساعته در حواشی کرمان ادامه دارد. که در این میان نباید نقش زمین‌خواران در ایجاد شهرک‌های حاشیه‌ای کرمان را فراموش کرد به نحوی که اکثر این شهرک‌ها که به شهرک‌های زورآباد معروف شده‌اند توسط مردم از افرادی که زمین‌هایی را در وسعت زیاد تملک کرده‌اند خریداری می‌شود و در نهایت نیز هیچ‌گونه سندی برای این زمین‌ها به جز یک سند عادی نصیب خریدار نمی‌شود. به هر صورت امروز با گسترش این شهرک‌ها و غفلت‌های صورت گرفته طی سال‌های گذشته شاهد سکونت جمعیت قابل توجهی از مهاجرین در آن‌ها هستیم که به گفته‌ی مسئولان امنیتی و قضایی کرمان به یکی از مهم‌ترین کانون‌های جرم‌خیز کرمان مبدل شده‌اند. نکته‌ی قابل توجه این‌که برخی از این شهرک‌ها از امکانات اولیه شهری از جمله آب و برق و گاز نیز بی‌بهره هستند که البته برخی از مسئولین شهر اعتقاد دارند که این خدمات‌رسانی‌ها موجب تمایل بیش‌تر به حاشیه‌نشینی می‌شود.

به علت عدم وجود برنامه‌های شهری و نیز نگاه غیراصولی به مشکلات موجود، رشد فیزیکی و کالبدی شهر کرمان به طور ناموزونی در سطح افقی و عمودی و حاشیه‌های آن گسترش یافته است. در حالی که به دلیل گسترش شهرها و نیاز به طراحی‌های جدید شهری، طرح تفصیلی^۱ هر شهر بایستی هر ۱۰ سال یکبار طراحی و تنظیم و مورد بازنگری قرار گیرد متأسفانه از سال ۱۳۶۸ که آخرین طرح به پایان رسیده تا سال ۱۳۸۷ یعنی قریب به ۲۰ سال

۱- طرح جامع توسعه شهری تعیین‌کننده شبکه‌ی خیابان‌های اصلی شهر، منطقه و محله‌بندی نواحی، کاربری هر منطقه در یک افق بیست ساله بر اساس گسترش و نیازهای شهری است و در نهایت پایه‌ی طرح تفصیلی قرار می‌گیرد. طرح تفصیلی یک طرح توسعه جزئی‌تر شهر با لحاظ اصول شهرسازی و معماری با توجه به وضعیت موجود و توسعه آینده محله و کوی‌ها در یک افق ده ساله می‌باشد.

طرح تفصیلی شهر کرمان مورد بازنگری قرار نگرفته است و طرح تفصیلی سال ۸۷ هم تا زمان انجام این پژوهش (سال ۱۳۹۰) برای استفاده محققین آماده نشده است. اگر توسعه شهر بدون برنامه‌ریزی علمی و تخصصی صورت گیرد و برای رشد و گسترش آینده شهر چه از لحاظ خیابان‌بندی و گذربندها و چه از لحاظ کاربری زمین و مکان‌یابی تأسیسات و امکانات عمده شهری و تراکم‌های ساختمانی و جمعیتی طرح‌ریزی‌های بلندمدت انجام نگیرد، بدیهی است که شاهد گسترش ناموزون و ناهماهنگ شهری خواهیم بود که اصلاح بعدی آن غیر ممکن و یا بسیار پرهزینه خواهد بود.

نتیجه‌گیری

صرف‌نظر از عوامل عمومی که در ارتکاب جرم و هدایت اشخاص به بزه‌کاری اثر می‌گذارند، یکی از عوامل مهم در ارتکاب جرم پدیده مهاجرت است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که در اکثر کشورها مهاجرت به عنوان یکی از فاکتورهای فراهم‌سازی بستر جرم شناخته می‌شود. از طرف دیگر واقعیت این است که امکان استقرار جمعیت در هر جامعه‌ای تابعی از امکانات و منابع فعالیت است. بدین معنا که اگر بهره‌گیری از منابع و ظرفیت‌ها هماهنگ و متوازن با افزایش طبیعی جمعیت رشد کند، این انطباق به طور طبیعی بین منابع و جمعیت صورت می‌پذیرد. در غیر این صورت ترک کردن مبدأ و مهاجرت تنها راه ایجاد تعادل است. منظور از ایجاد تعادل و رشد موزون این نیست که مناطق هم‌گام پیش‌رفته و هیچ منطقه‌ای متفاوت با مناطق دیگر نباشد، بلکه منظور ایجاد فرصت‌های مناسب و مشابهی است که بایستی در مکان‌های مختلف بوجود آید.

نتایج آشکار ساخت که اگرچه بین مهاجرت و جرایم مرتبط با مواد مخدر نوعی هم‌تغییری وجود دارد اما مهم‌تر از میزان جرایم ارتكابی که مجرمین مهاجر را از بومیان متمایز می‌سازد، ارتكاب انواع خاص جرایم مرتبط با مواد مخدر توسط مهاجرین از مشخصه‌های دریافت شده در این پژوهش است. تنوع محیط طبیعی، قومیت و مشخصه‌های متفاوت فرهنگی - اجتماعی در کشور ما موجب شده است تا باورها، هنجارها و مجموعه دستاوردهای مادی و معنوی ساکنین بخش‌های مختلف کشور یکسان نباشند.

همراه با توسعه‌ی فزاینده‌ی شهر کرمان، یکی از مسائلی که روز به روز خود را بیش‌تر نمایان می‌کند، افزایش جرایم و ناهنجاری‌های اجتماعی در نواحی حاشیه‌ای است که عواملی همچون کمبود نیروهای انتظامی و امنیتی، پنهانی نسبی مناطق حاشیه‌ای از نظرگاه قانون و مأموران، تنوع فرهنگی و قومی، پایین بودن نسبی سطح فرهنگ ساکنان، آزادی نسبی از قیدوبندهای نواحی روستایی مبدأ مهاجرت و کنترل اجتماعی ضعیف، عوامل محیطی، سوء بهره‌برداری از فناوری‌های نوین و هم‌چنین بی‌کاری و پایین بودن درآمد بر آن مؤثر است.

منابع

- افتخاری‌راد، زهرا (۱۳۸۲): «چهره‌نمایی بافت‌های اسکان غیررسمی و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن»، مجموعه مقالات حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی، جلد اول، تهران، انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، صص ۵۹-۸۰.
- احمدی، وکیل (۱۳۸۳): بررسی گرایش به مهاجرت از روستا به شهر و عوامل مؤثر بر آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جمعیت‌شناسی، تهران، دانشگاه تهران.
- آمانی، مهدی و دیگران (۱۳۵۴): لغت‌نامه جمعیت‌شناسی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- اوپرای، آ.اس (۱۳۷۰): مهاجرت، شهرنشینی و توسعه، ترجمه‌ی فرهنگ ارشاد، تهران، انتشارات موسسه کار و تامین اجتماعی.
- پوراحمد، احمد (۱۳۷۲): جغرافیا و ساخت شهر کرمان، تهران، نشر جهاد دانشگاهی.
- توسلی، غلام‌عباس (۱۳۷۴): جامعه‌شناسی شهری، چاپ سوم، تهران، انتشارات دانشگاه پیام‌نور.
- دلاور، علی (۱۳۸۰): مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی، چاپ اول، تهران، انتشارات رشد.
- رامین، تقی (۱۳۷۱): عوامل اقتصادی-اجتماعی مؤثر بر مهاجرت‌های بین‌استانی در ایران، تهران، موسسه عالی پژوهش در برنامه‌ریزی و توسعه.
- زاهد زاهدانی، سیدسعید (۱۳۶۹): حاشیه‌نشینی در ایران، شیراز، انتشارات دانشگاه شیراز.
- زنجانی، حبیب‌الله (۱۳۸۰): مهاجرت، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت.
- پیتیه، ژان (۱۳۶۹): مهاجرت روستاییان، ترجمه‌ی محمد مومنی کاشی، تهران، سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.
- شکویی، حسین (۱۳۷۳): دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری، جلد اول، تهران، انتشارات سمت.
- علیزاده‌آهی، زرین‌تاج (۱۳۷۲): «تحركات جمعیتی و الگوی سلسله مراتب شهری»، سمینار بررسی مسائل جمعیتی ایران، شیراز، مرکز جمعیت‌شناسی دانشگاه شیراز، صص ۶۱۲-۶۲۲.
- فیالکوف، یانکل (۱۳۸۳): جامعه‌شناسی شهر، ترجمه‌ی عبدالحسین نیک‌گهر، چاپ اول، تهران، چاپ نقش جهان.
- لهسایی‌زاده، عبدالعلی (۱۳۶۸): نظریات مهاجرت، چاپ اول، شیراز، انتشارات نوید شیراز.
- منصورفرد، کریم (۱۳۸۵): روش‌های آماری، چاپ هشتم، تهران، موسسه‌ی انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- مهاجرین، رضا (۱۳۸۷): تأثیر حاشیه‌نشینی بر میزان بزه‌کاری در کلان‌شهرها، چاپ اول، تهران، انتشارات جاودانه.
- نقدی، اسدالله (۱۳۸۵): «حاشیه‌نشینی، پیدایش، مسائل و راهکارها»، اولین همایش بین‌المللی طراحی شهر، اصفهان.
- Blau, J.R and P.M Blau (1982). "The Cost of Inequality: Metropolitan Structure and Violent Crime". American Sociological Review, 47, pp.114-129.
- Brantingham, P.L and Brantingham-P.J (1991). Environmental Criminology. Sage Publications, Beverly Hills, CA.
- Clarke, R (1997). Situational Crime Prevention: Successful Case studies. 2nd edition, Harrow and Hetson, New York, NY.

- Moitra, M.K (1991). Environmental Improvement of Slums: The Calcutta Experience. Building and Environment, Printed in Great Britain. Pergamon Press plc, Vol.26, No.3, pp.253-257.
- Mariani, Fabio (2010). "Migration and Crime". IRES, Université Catholique de Louvain; Place Montesquieu, 3 - B-1348 Louvain-la-Neuve (Belgique), p.1-22.
- Newman, O (1973). Defensible Space People and Design in the Violent City. Architectural Press, London.
- Park, Y (2007). The Relationship between Suburbanization and Crime in United States Metropolitan Areas. Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences.
- Rabani, R, Arizi, F, Varesi, H and Hoseini, M (2006). "An Investigation of The Influencing Factors I Suburban Settlement and Its Social Consequences in The City of Ahwaz". Geography and Development, 4th Year, Vol.7, Spring and Summer, pp.89-114.

